

Інновації в управлінні бібліотечною справою

На засіданні круглого столу «Інновації в управлінні бібліотечною справою» (наук. кер. – канд. іст. наук, с. н. с., заступник генерального директора НБУВ А. Г. Бровкін; канд. пед. наук, доцент Київського національного університету культури і мистецтв Л. Г. Петрова; вчений секретар – канд. іст. наук, с. н. с., зав. відділу НБУВ Я. О. Чепуренко) були присутні 27 учасників і заслухано 11 доповідей. Вони були присвячені практичним та теоретичним питанням управління бібліотечною справою, бібліотечними системами та окремими видами бібліотек, а також прикладним проблемам упровадження інновацій в управління науковою бібліотекою. Основна увага приділялась питанням розробки інноваційних програм розвитку та функціонування бібліотек. Їх послідовній реалізації в умовах конкретного закладу, забезпечення ефективного управління інноваціями, цільового спрямування на удосконалення соціально-економічних напрямів діяльності з врахуванням специфіки інноваційного процесу в науковій бібліотеці. У доповідях учасників зазначалося, що в умовах інформатизації суспільства зростає соціальна та економічна роль державного регулювання інноваційного процесу в бібліотечній сфері. Важливим інноваційним потенціалом, який досі не використовувався, є створення бібліотечних інфополісів – науково-виробничих комплексів, орієнтованих на впровадження новацій та об'єднаних єдиним інвестиційним циклом.

Зокрема, на обговорення були винесені питання економіки бібліотечної справи, стратегії наукової діяльності, правового та інструктивно-методичного забезпечення галузі, окремих бібліотечних систем та видів бібліотек, нормування праці, організації платних послуг у бібліотеці, управління бібліотечними кадрами, бібліотечна статистика та інші.

При обговоренні цих питань були висловлені пропозиції щодо запровадження інноваційних форм і методів в управління бібліотечно-інформаційною галуззю.

У ключовій доповіді канд. пед. наук, доцента Київського національного університету культури і мистецтв Л. Г. Петрової «Інформаційний менеджмент – інновації в управлінні» було зазначено, що для забезпечення ефективного управління інноваційним розвитком наукових бібліотек доцільно активізувати діалог між державними структурами і бібліотеками з метою формування інноваційної політики, яка базується на вирішенні економічних проблем забезпечення розвитку бібліотечних закладів, серед яких:

- нормування інвестиційної політики, спрямованої на стимулювання капіталовкладень у розвиток інформаційної, техніко-технологічної бази бібліотек;
- визначення стратегічних орієнтирів інноваційної політики, формування єдиного інноваційного простору і забезпечення координації інноваційної діяльності;
- регулювання механізмів накопичення і кооперації

ресурсів, перерозподілу коштів для здійснення нововведень, створення благодійницьких фондів, орієнтованих на підтримку інновацій;

- стимулювання впровадження інновацій шляхом введення системи пільг, надання субсидій, створення конкурентного середовища в інноваційному процесі.

Доповідачка підкреслила, що формування інноваційної стратегії розвитку наукової бібліотеки – це комплексний процес, який потребує скоординованих зусиль системи управління, переорієнтації на активне стимулювання і керівництво інноваційним процесом на основі використання творчого потенціалу персоналу.

Питання інноваційних процесів у бібліотечній статистиці були порушені у доповіді О. М. Василенко. Зокрема, доповідачкою були внесені пропозиції щодо удосконалення організації бібліотечної статистики, які полягають у створенні міжвідомчої групи з питань координації в галузі бібліотечної статистики, а саме: удосконалення системи статистичних показників; розвиток технологічних процесів зі збирання, зведення та обробки статистичних даних; висвітлення статистичної інформації про стан бібліотечної справи в Україні в державних та фахових виданнях; створення загальнодоступної галузевої БД «Бібліотечна статистика України» (з урахуванням бібліотек усіх систем і відомств). Стосовно подальшого розвитку бібліотечної статистики доповідачка відзначила необхідність НБУВ звернутися до Держкомстату України з пропозиціями щодо: уніфікації Форми № 6-НК «Державна статистична звітність» для бібліотек усіх систем і відомств; уведення до нової Форми № 6-НК показників з бібліотечної діяльності (формування електронних ресурсів, роботи МБА, задоволення запитів користувачів, кількість наукових співробітників); уведення до Форми № 80-а-рік «Зведена статистична звітність державних, публічних та інших бібліотек України усіх форм власності та підпорядкування за _____ рік» показників з відвідування бібліотек, з формування власних електронних ресурсів.

На засіданні круглого столу було розглянуто низку питань історії, теорії та практики науково-методичної роботи. У доповіді наукового співробітника НБУВ Т. Л. Кулаковської було розглянуто методичну роботу НБУВ у 20–30-х роках ХХ ст. Зокрема, вона відмітила, що «історія діяльності бібліотек науково-дослідних установ НАН України тісно пов'язана зі становленням науково-методичного забезпечення основних напрямів їх роботи, яке з перших років свого існування здійснювала Всенародна бібліотека України (нині НБУВ) як головний науково-дослідний, науково-методичний і координаційний центр для наукових бібліотек України, зокрема, академічних. Науково-методична робота ВБУ спрямовувалась на вдосконалення діяльності як самої Бібліотеки, так і бібліотек НДУ, наукових бібліотек України на основі дослідження актуальних проблем бібліотекознавства, бібліографії і книгознавства, впровадження

науково-дослідних розробок, передового досвіду роботи, нововведень у бібліотечну практику, на підвищення кваліфікації бібліотечних працівників. Усі методичні рішення і рекомендації були результатом науково-дослідної діяльності Бібліотеки, вони ґрунтувались на основі найновіших досягнень вітчизняної і зарубіжної бібліотечної теорії, експериментальною базою для їх перевірки та впровадження були бібліотеки України, зокрема, наукові установи АН. Методична діяльність Бібліотеки спрямовувалась на вдосконалення роботи бібліотек НДУ, на впровадження в їх практичну діяльність прогресивних форм і методів бібліотечної роботи. Бібліотека як координаційний і методичний центр не йшла сліпо за бібліотечною практикою, реєструючи її досягнення і недоліки, а активно впливаючи на роботу бібліотек, розвивала і стимулювала ініціативу бібліотекарів. Найважливішим практичним виявом цього процесу був пошук і освоєння бібліотечних нововведень».

Зазначеній вище проблемі науково-методичної діяльності, але вже в ракурсі сьогодення присвячена доповідь н. с. НБУВ **Н. І. Смаглової** «Методичне забезпечення розвитку інноватики в бібліотеках». Доповідачка зазначила, що «інтелектуалізація суспільства, інноваційні процеси, що відбуваються в ньому, трансформація завдань, які вирішують у зв'язку з цим бібліотеки, вимагають підсилення корпоративної праці та міжвідомчої взаємодії в розв'язанні проблем загальнобібліотечного характеру, зокрема: у методичному забезпеченні питань оновлення управлінської діяльності бібліотек, організації та планування з урахуванням соціокультурної ситуації, характеру діяльності читачів, наявності реальних ресурсів і модернізації бібліотек; спільної розробки проблем нормативного і правового забезпечення функціонування бібліотек у нових економічних і технологічних умовах, визначення орієнтирів у новому програмному середовищі, експертизи програм і проектів, напрацюванні методики та критеріїв оцінки інновацій, методичних рішень щодо їх поширення в бібліотеках на основі створення міжвідомчих робочих груп і комісій тощо; участі в напрацюванні спільних планів і проектів, посилення координуючої та організуючої ролі Міністерства культури і мистецтв України; створення єдиної інформаційної сфери з обміну досвідом роботи, інноваціями та ініціативами з усіх напрямів бібліотечної роботи шляхом організації баз даних, розміщення інформації в Інтернет, на сайтах бібліотек, зокрема, бібліотек-методичних центрів; публікації на сторінках фахової періодики; сприяння професійному зростанню працівників бібліотек на основі активізації дистанційного навчання, спрямування програм навчання на підготовку кадрів нової формації, здатних трансформувати ідеї в розробку та запровадження новацій; поповнення інструментарію фахівців бібліотек термінологічними розробками і довідковими фаховими виданнями, зокрема розробка «Довідника бібліотекаря».

Зарубіжний досвід в управлінському аспекті було розглянуто в доповіді **Ю. А. Ткаченка** «Маркетинг та зв'язки з громадськістю в роботі бібліотек США». Зо-

крема, доповідач запропонував з урахуванням зарубіжного досвіду створити в провідних бібліотеках підрозділи маркетингу та зв'язків з громадськістю, які «могли б визначати пріоритетні напрями роботи та готувати до випуску конкретні інформаційні матеріали для розповсюдження серед читачів та гостей бібліотек».

У доповіді н. с. НБУВ **Г. І. Солоїденко** «Стандартизація як засіб управління бібліотечною справою» було виокремлено основні напрями розвитку та вдосконалення системи стандартів у бібліотечній галузі, наголошено на тому, що робота зі стандартизації має йти у предметному співробітництві бібліотечних фахівців зі спеціалістами Українського науково-дослідного інституту стандартизації, сертифікації та інформатики, зокрема, з технічним комітетом № 144 «Інформація та документація».

Питанням зведеного планування як складової управлінської діяльності бібліотеки була присвячена доповідь гол. бібліотекаря Національної парламентської бібліотеки України **О. І. Пилипченко**. Наголошувалося на виключно важливому аспекті в координації та кооперації діяльності бібліотек – формуванні зведених планів. Доповідачка підкреслила необхідність створення Координаційної ради з діяльності бібліотек усіх систем та відомств, яка б дозволила розширити роботу зі створення системи інформаційних ресурсів бібліотек.

Г. А. Єрмолаєва, старший викладач Миколаївської філії Київського національного університету культури і мистецтв, висвітлила питання психолого-педагогічних аспектів формування у фахівців здатностей до інноваційного управління сучасною бібліотекою. Доповідачкою було підкреслено виключну роль особистості керівника в процесі управління. Сучасний керівник має бути не лише першокласним фахівцем, але і досконало володіти способами та використовувати сучасні методи управління, зокрема бути здатним до використання інновацій в системі управління підприємством.

Досвід у галузі інновацій в управлінні та організаційній діяльності конкретних бібліотек у різних аспектах було висвітлено у доповідях **С. І. Барабаш** (Науково-технічна бібліотека Національного технічного університету України «КПІ»), **Н. Б. Захарової** (Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського). Зокрема, ці доповідачі зупинилися на розкритті досвіду своїх виробничих підрозділів та застосуванні у їх роботі конкретних інноваційних технологій. Так, С. І. Барабаш розкрила завдання і функції, структуру та організацію роботи інноваційного центру бібліотечного менеджменту Науково-технічної бібліотеки Національного технічного університету України «КПІ».

Нормативно-правовому забезпеченню діяльності бібліотек було присвячено доповідь канд. іст. наук, с. н. с. НБУВ **Я. О. Чепуренко** «Стратегія розвитку нормативно-правової бази бібліотечно-інформаційної сфери». Зокрема, зазначалося, що «подальшими напрямами розвитку нормативно-правової бази є: розвиток інформаційного права, яке органічно має об'єднувати функціонування в суспільстві різних інформаційних ре-

сурсів у різноманітних інформаційних системах (бібліотеках, архівах, музеях), частиною якої є бібліотечне право; нормативно-правове забезпечення управління бібліотечно-інформаційною галуззю має йти шляхом правового забезпечення інновацій в управлінні бібліотечною сферою, а також правового забезпечення управління інноваційними процесами в бібліотечно-інформаційній сфері; інтеграція українського законодавства в галузі бібліотечно-інформаційної сфери в світове законодавство з цієї галузі, зокрема, в законодавство країн СНД та європейське. Було зазначено також, що питання теоретичних та прикладних аспектів правового регулювання бібліотечно-інформаційної сфери не розроблено науковцями-бібліотекознавцями та науковцями-юристами. Саме тому одним з ключових стратегічних напрямів нормативно-правового забезпечення бібліотечно-інформаційної сфери є розвиток фундаментальних досліджень у цій галузі, розробка нормативно-інструктивної бази та законопроектів галузі на науково обґрунтованих засадах, а також визначення тих процесів у бібліотечно-інформаційній діяльності, які потребують законодавчого, нормативного або інструктивного забезпечення».

Підсумовуючи сказане, учасники круглого столу зазначили, що подальший розвиток інновацій в управлінні науковими бібліотеками, а також бібліотеками інших систем полягає у:

- ідентифікації системи управління наукової бібліотеки відповідно до стратегії інноваційного менеджменту, сучасних потреб та реальних можливостей функціонування в мінливому ринковому середовищі;
- забезпеченні комплексного характеру і мобільності впровадження інновацій у бібліотеці, їх наукове обґрунтування і практичну реалізацію;
- активізації розробки практичних заходів, спрямованих на управління інноваційними процесами в бібліотеці;
- організації системи підготовки і підвищення кваліфікації фахівців, здатних знайти інноваційну ідею, генерувати інноваційний потенціал, приймати раціональні рішення, які базуються на аналітичних методах, економічному аналізі, технологічному обґрунтуванні та оптимізації інноваційного процесу в бібліотеці;
- послідовній реалізації інноваційних проектів розвитку персоналу бібліотек з урахуванням соціальних аспектів бібліотечної діяльності;
- використанні можливостей міжнародного співробітництва для кооперації і створення інноваційних структур;
- удосконаленні нормативно-правової бази бібліотечно-інформаційної сфери шляхом розробки науково-обґрунтованих моделей бібліотечного законодавства та гармонізації законодавства бібліотечно-інформаційної сфери України зі світовим законодавством цієї сфери.

Анатолій БРОВКІН,

канд. іст. наук, с. н. с.,

заступник генерального директора НБУВ,

Людмила ПЕТРОВА,

канд. пед. наук, доцент Київського

національного університету культури

і мистецтв,

Янна ЧЕПУРЕНКО,

канд. іст. наук, с. н. с.,

зав. відділу НБУВ

© А. Г. Бровкін, 2003

© Л. П. Петрова, 2003

© Я. О. Чепуренко, 2003

Бібліотечні електронні інноваційні технології

В умовах переходу до інформаційного суспільства перед бібліотечною спільнотою все з більшою гостротою постає проблема трансформації книгозбірень з пасивних сховищ документованих знань на паперових носіях в активних їх розповсюджувачів засобами електронних комунікацій. Магістральний напрям розв'язання цієї проблеми – розробка та впровадження інноваційних технологій. В останні роки у вітчизняних бібліотек з'явилися вагомі досягнення у створенні таких технологій. Яскравим свідченням цього є продемонстровані на семінарі-практикумі «Бібліотечні електронні інноваційні технології» (наук. кер. – канд. техн. наук, с. н. с., керівник Центру бібліотечно-інформаційних технологій НБУВ Л. І. Костенко, канд. фіз.-мат. наук, зав.

відділу Українського мовно-інформаційного фонду НАН України О. М. Костишин, учений секретар – н. с. НБУВ О. І. Жабін) бібліографічні, реферативні та повнотекстові бази даних і системи автоматизації бібліотек.

Ключовим на семінарі став виступ провідного інженера НБУВ Т. А. Шерепи, присвячений започаткованому інноваційному проекту Бібліотеки, що полягає в створенні системи електронних видань на компакт-дисках. Ця система включає 5 галузевих серій, які містять публікації з природничих, технічних, гуманітарних, медичних та аграрних наук. Періодичність виходу серій – 2–4 рази на рік залежно від попиту. Кожна з них має політематичні бібліографічні ресурси з понад 20-річною рет-